

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok 2019. évi tevékenysége Magyarországon

Magyarország Alaptörvényének XVII. cikke deklarálja, hogy minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez. E feladat megvalósításában a foglalkozás-egészségügy meghatározó szerepet játszik.

A foglalkozás-egészségügyi szolgálat működtetésének alapvető célja, hogy biztosítsa, illetve megőrizze a munkavállalók legmagasabb szintű fizikai, mentális és szociális jólétét, közreműködjön a munkavégzésből és a munkakörnyezetből származó egészségre ártalmas hatások megelőzésében, testi és szellemi egészségi állapotuknak megfelelően elősegítse a munka adaptálását a munkavállalók képességeihez, (WHO, ILO közös definíció).

A foglalkozás-orvostan a preventív medicina egyik fontos ága, feladata multidiszciplináris, szorosan a munka világához kötődik. A foglalkozás-egészségügy olyan egészségügyi szolgáltatás, amelynek működését, szervezetét, feladatait nemzetközi szerződés, törvények és egészségügyi miniszteri rendeletek szabályozzák. Tevékenységének középpontjában a munkahelyen végzett orvosi ellátás, továbbá az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkakörülmények kialakításában való közreműködés áll. Ennek során fő cél a keresőképes ember (munkavállaló) egészségének megőrzése és fejlesztése. Emellett népegészségügyi tevékenységet végez, amely a munkahelyeken valósít meg *primer és szekunder preventív feladatokat*, hozzájárulva ezzel a társadalom egészségi állapotának javításához.

A foglalkozás-egészségügy három egymásra épülő progresszivitási szinten működik:

- foglalkozás-egészségügyi alapellátás,
- foglalkozás-egészségügyi szakellátás,
- Nemzeti Népegészségügyi Központ Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Főosztály (továbbiakban: NNK MFF).

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok az Országos Statisztikai Adatfelvételi Program keretében éves beszámoló jelentésben számolnak be munkájukról. Az on-line beérkezett jelentések adatainak feldolgozása, értékelése az NNK MFF-on történik.

I. FOGLALKOZÁS-EGÉSZSÉGÜGYI ALAPSZOLGÁLATOK

A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálatoknak meghatározó szerepük van a munkavállalók egészségének megőrzésében, a munkahelyi primer prevencióban, az egészséges és biztonságos munkahelyek kialakításában és a megváltozott munkaképességű munkavállalók esetében a munkáltatók munkahelyi rehabilitációs tevékenységben. Ezen feladatok keretében végzik egységes módszertan alapján a munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatokat, a munkavégzésből és munkakörnyezetből származó egészségi kockázatok becslését és elemzését, a foglalkozási megbetegedések felismerését, diagnosztizálását és bejelentését, a kémiai biztonsághoz kapcsolódó feladatok ellátását, különös tekintettel a munkahelyi rákkeltőkre. A foglalkozás-egészségügynek jelentős szerepe van a munkáltatók, a munkavállalók és érdekképviselői szervezetek tájékoztatásában a munkával kapcsolatos egészségkárosodásokról, a munkakörrel járó védőoltási feladatok ellátásában, a foglalkozás-egészségügyi, a megelőző, a gondozási és a népegészségügyi szűrővizsgálatok elvégzésében. Az foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat az egészségügyi alapellátás része, feladatait – többek között - az egészségügyi alapellátásról szóló 2015. évi CXXIII. törvény 9. fejezete részletesen szabályozza.

1. A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálatban dolgozók száma, szakképesítése, ellátott gazdasági egységek és munkavállalók száma

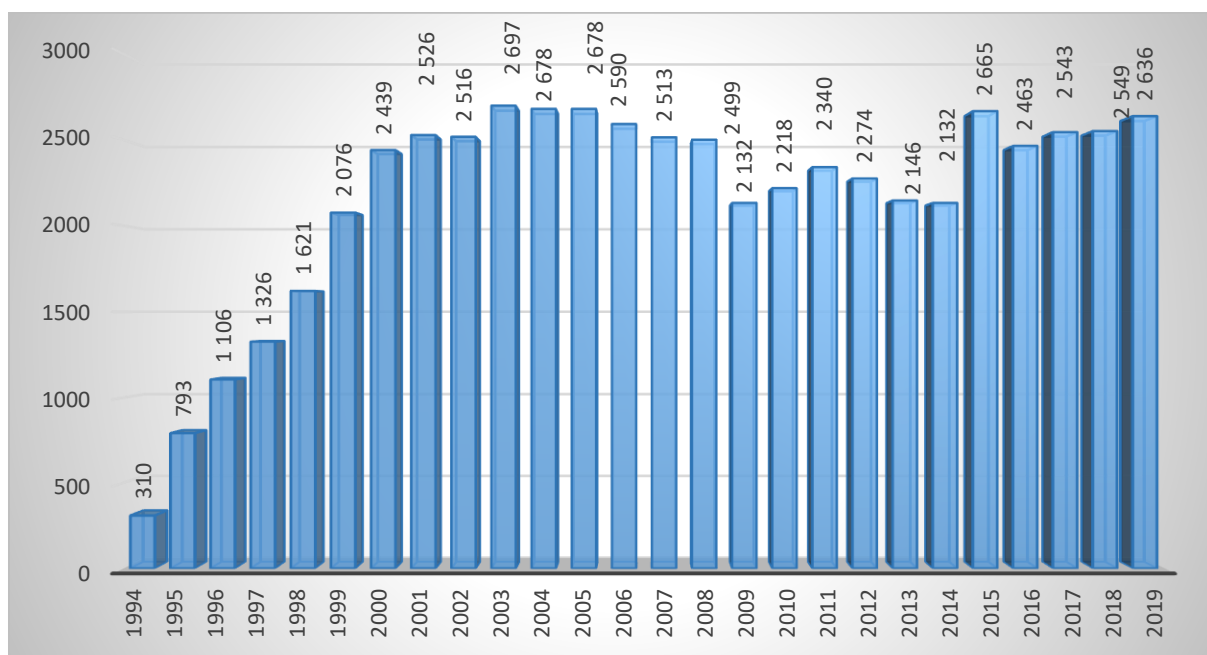
1.1 Orvosok, ápolók, egyéb diplomások száma

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok munkáját megalakulásuktól, 1995-től követjük nyomon.

2019-ben 1566 szolgálat számolt be munkájáról, mely szerint hazánkban 2.636 orvos nyújtott foglalkozás-egészségügyi alapszolgáltatást a szervezett munkavégzésben foglalkoztatott munkavállalók számára. A foglalkozás-egészségügyi szolgáltatást nyújtó orvosok száma az előző évhez viszonyítva kismértékben nőtt (**1. sz. ábra**), 37,1% kizárólag foglalkozás-egészségügyi tevékenységet végzett, 62,9% ezt a feladatot részállásban látta el (**2. sz. ábra**). Az összes orvos 87,3%-a foglalkozás-orvostan szakorvos.

1. sz. ábra

Foglalkozás-egészségügyi orvosok száma

2. sz. ábra

Foglalkozás-egészségügyi orvosok megoszlása fő és részállás szerint 2019

A hatályos szabályozás¹ alapján alapszolgáltatást kizárólag foglalkozás-örvostan vagy üzemorvostan szakképesítéssel rendelkező orvos nyújthat. E szakképesítéssel rendelkező orvosok száma kis mértékben emelkedett, 2019-ben 2.302 fő volt (2018-ban 2.235 fő), szakképesítéssel még nem rendelkezik (felügyelettel végezheti tevékenységét) 334 fő (2018-ban 314 fő). Megoszlásuk a **3. sz. ábrán** látható.

3. sz. ábra

**Foglalkozás-egészségügyi szolgáltatást nyújtó, szakképesítéssel rendelkező és nem rendelkező orvosok számának megoszlása
2019**

Az alapszolgálatok munkáját speciális szakképesítéssel rendelkező ápolók segítik. A szakképzett üzemi (foglalkozás-egészségügyi) szakápolók száma 2019-ben 2.232 főre (2018-ban 2250 fő) csökkent, a szakképesítéssel nem rendelkező szakdolgozók száma 1.202 fő (2018-ban 1.128 fő). Összesen 3.434 ápoló (2018-ban 3.378 fő) dolgozott az alapszolgálatokban.

Az alapszolgálatokban dolgozó egyéb diplomások száma 2019-ben jelentősen csökkent 224 fő (2018-ban 430 fő), akiknek egy része foglalkozás-egészségügyi központokban dolgozik. E központokban valósul meg a multidiszciplináris jellegű foglalkozás-egészségügyi alapszolgáltatás, melynek feltétele, hogy a foglalkozás-egészségügyi szakorvos mellett egyéb képesítésű szakember is dolgozzon, pl. toxikológus, higiénikus, ergonómus, pszichológus, munkavédelmi szakember.

¹ 27/1995. (VII.25.) NM rendelet a foglalkozás-egészségügyi szolgáltatásról

1.2. A foglalkozás-egészségügyi alapszolgáltatást igénybe vevő munkáltatók száma, ellátott dolgozói létszám

A foglalkozás-egészségügyi ellátással rendelkező gazdasági egységek (munkáltatók) száma 2019-ben 87.797 (2017-ben 85.013). Ezekben a gazdálkodó egységekben dolgozó munkavállalók száma: 2.293.487 fő (2018-ban 2.201.118 fő). (Az adatok nem tartalmazzák a közfoglalkoztatottakat.)

I. táblázat

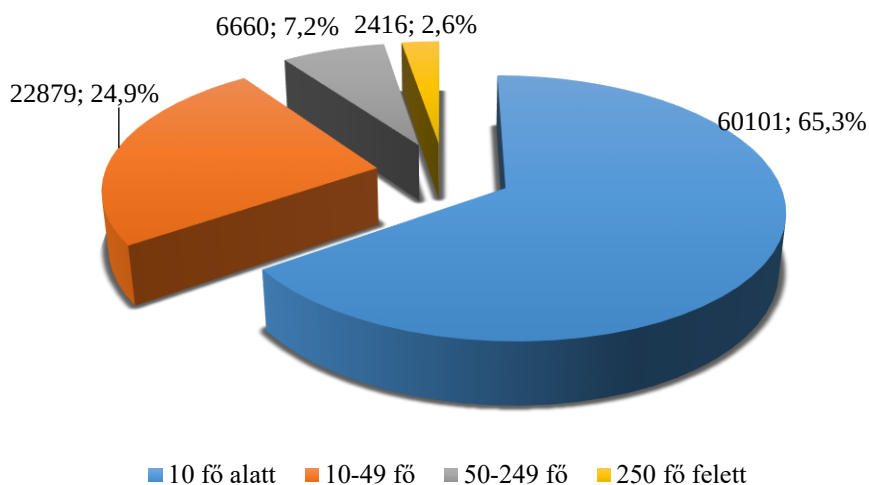
**A munkavállalók száma a gazdasági egységek létszám-kategóriája szerint
2019**

Csoportok	Egységek száma	Munkavállalók száma
10-nél kevesebb főt foglalkoztató mikro-vállalkozások	60.101	228.737
10-49 főt foglalkoztató kisvállalkozások	22.879	473.113
50-249 főt foglalkoztató közepes vállalkozások	6.660	638.364
250 vagy több főt foglalkoztató nagyvállalkozások	2.416	1.000.716

Az I. táblázat adatainak megoszlását a 4. és 5. sz. ábra mutatja.

4. sz. ábra

**Az ellátott gazdasági egységek létszám-kategória szerinti megoszlása
2019**

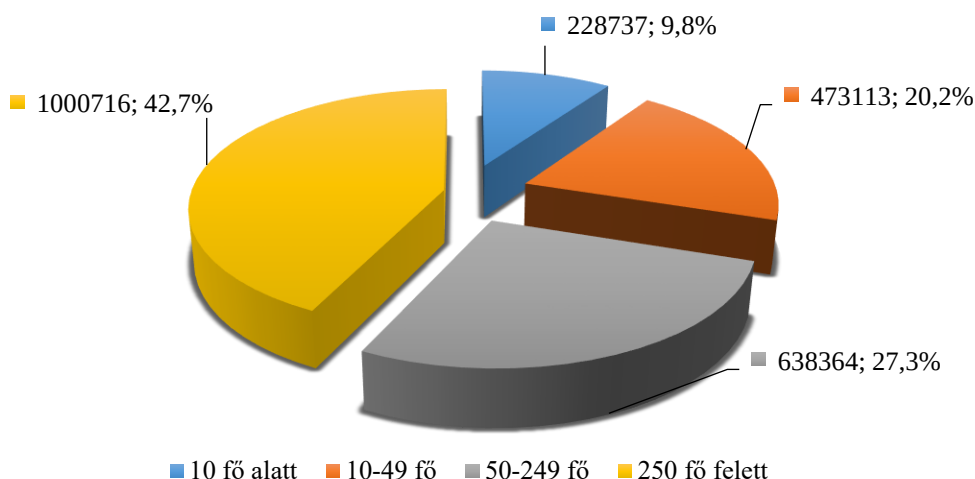

2019-ben 10 főnél kevesebb munkavállalót 60.101 mikrovállalkozás foglalkoztatott (2018-ban 58.777), 10-49 főt foglalkoztató kisvállalkozások száma 22.879 (2018-ban 21.663), 50-249 fő foglalkoztatásával működő közepes vállalkozás 6.660 (2018-ban 6.089), 250 vagy több főt foglalkoztató nagyvállalkozás 2.416 (2018-ban 1.268) volt. A fenti adatokból látható, hogy kedvező növekedés tapasztalható a 250, vagy annál több munkavállalót foglalkoztató cégek számában. Ezek a cégek alkalmazzák az elsődleges munkaerőpiacon dolgozók 47,1%-át.

Foglalkozás-egészségügyi alapszolgáltatásban részesülő munkavállalók száma összesen 2.340.930 fő, amely kiemelkedően magas az alkalmazásban állók 3.116. 800 fős számához viszonyítva: **75%**

5. sz. ábra

**Az egyes létszám-kategóriákban foglalkoztatottak száma
2019**

A hatályos szabályozás szerint, a szolgálatok által ellátott munkavállalókat - a foglalkozás-egészségügyi orvos véleményének figyelembevételével - a munkáltatónak A-D foglalkozás-egészségi osztályba kell sorolnia.

Az egyes osztályokba egyrészt a nemzetgazdasági ágazatok fizikai dolgozóit kell besorolni, másrészt a szellemi dolgozók közül azokat, akik munkaidejük 50%-át a besorolás alapját indokoló munkakörnyezetben töltik el.

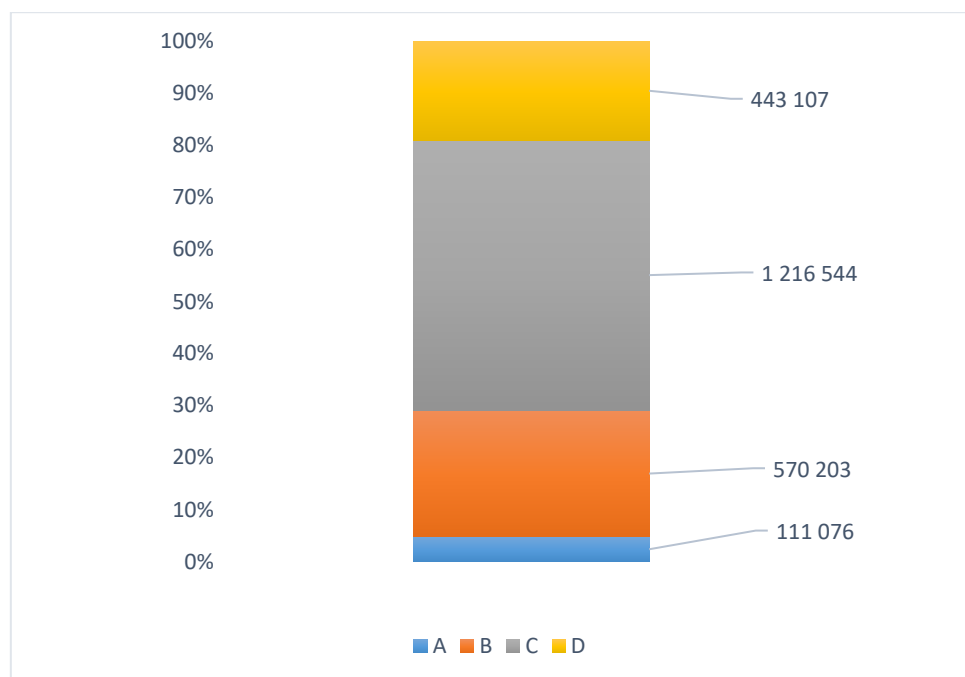
2019-ben az „A” foglalkozás-egészségi osztályban foglalkoztatott munkavállalók száma 111.076 (2018-ban 107.104), a „B” foglalkozás-egészségi osztályban 570.203 (2018-ban 538.538), a „C”-ben 1.216.544 (2018-ban 1.220.465), a „D”-ben 443.107 (2018-ban 427.380) fő.

A foglalkozás-egészségi osztályok szerinti megoszlás trendje évek óta változatlan. A legtöbb munkavállaló a „C” foglalkozás-egészségi osztályba (kereskedelem, vendéglátás, ipari szolgáltatás) tartozott, ezt követik a „B” foglalkozás-egészségi osztályba (építőipar, vegyipar, egészségügy), majd a „D” foglalkozás-egészségi osztályba tartozók (oktatás, banki és egyéb iroda típusú szolgáltatás).

A legkevesebben az „A” foglalkozás-egészségi osztályban dolgoznak, tekintettel arra, hogy jelentősen csökkent azon ágazatok száma, amely indokolná az ebbe a csoportba való besorolást (bányászat, kohászat, stb.). A foglalkozás-egészségi osztályok szerinti megoszlást a **6. sz. ábra** tartalmazza.

6. sz. ábra

**A munkavállalók számának megoszlása foglalkozás-egészségi osztályok szerint
2019**

A nemzetgazdasági ágak foglalkozás-egészségügyi ellátottságát a **II. táblázat** mutatja.

**A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok által ellátott munkavállalók száma
nemzetgazdasági ágak szerint
2019**

Nemzetgazdasági ág és betűjele		Szolgálat által ellátott munkavállalók száma (fő)	Alkalmazásban állók száma (ezer fő)	Ellátottság (%)
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	72.489	210,7	34,4
B	Bányászat, kőfejtés;	572.688	1.100,8	52,02
C	Feldolgozóipar;			
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás;			
E	Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés			
F	Építőipar	117.579	343,3	34,2
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás;	510.542	1.060,1	48,2
H				
I	Szállítás, raktározás; Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás;			
J	Információ, kommunikáció;	524.456	949,0	55,3
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység;			
L	Ingatlanügyletek;			
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység;			
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység;			
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás			
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás;	201.987	318,2	63,5

a táblázat folytatódik!

Nemzetgazdasági ág és betűjele	Szolgálat által	Alkalmazásban	Ellátott-
--------------------------------	-----------------	---------------	-----------

		ellátott munkavállalók száma (fő)	állók száma (ezer fő)	ság (%)
P	Oktatás;	199.320	345,5	57,7
R	Művészet, szórakoztatás, szabadidő;	24.427	80,1	30,5
S	Egyéb szolgáltatás	93.975	104,4	90,01
T	Háztartás munkaadói tevékenysége, termék előállítása, szolgáltatás végzése saját fogyasztásra	2.413	nincs adat	
U	Területen kívüli szervezet	21.054	nincs adat	

Az alkalmazásban állók adatainak forrása:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf005c.html

2. Munkahelyi megterhelés, munkahelyi kóroki tényezők, baleseti veszéllyel járó munkakörök, járványügyi érdekből kiemelt munkakörök

A különböző nemzetgazdasági ágazatokban dolgozó munkavállalókat – a munkatevékenységből, illetve a munkakörnyezetből származó – egészségkárosító kockázatok hatása érheti [fizikai munka terhelése, kémiai, biológiai, ergonómiai, fizikai (zaj, vibráció, hő, ionizáló, nem ionizáló sugárzás), nem optimális igénybevétel és pszichoszociális kockázatok]. A kockázatok általában komplexek, vagyis egy-egy munkakörben több kóroki tényező is jelenthet egészségkárosító kockázatot a munkavállalók számára.

A munkáltatóknál az alkalmazott technológiák fejlődése új kihívást jelent a foglalkozás-egészségügy számára. Példaként említhető a nanotechnológia, a biotechnológia, a robotika területeit, melyek egészséghatásairól jelenleg kellő mértékű és megalapozottságú adatokkal még nem rendelkezünk.

2.1. A munkavégzésből eredő munkahelyi megterhelés

Fizikai munkát végző munkavállalók száma

könnyű fizikai munka	762.923 fő
közepesen nehéz fizikai munka	520.974 fő
nehéz fizikai munka	120.094 fő
Hőexpozícióban dolgozók	47.370 fő
Hideg expozícióban dolgozók	43.621 fő
Képernyő előtti munkát végzők	591.876 fő

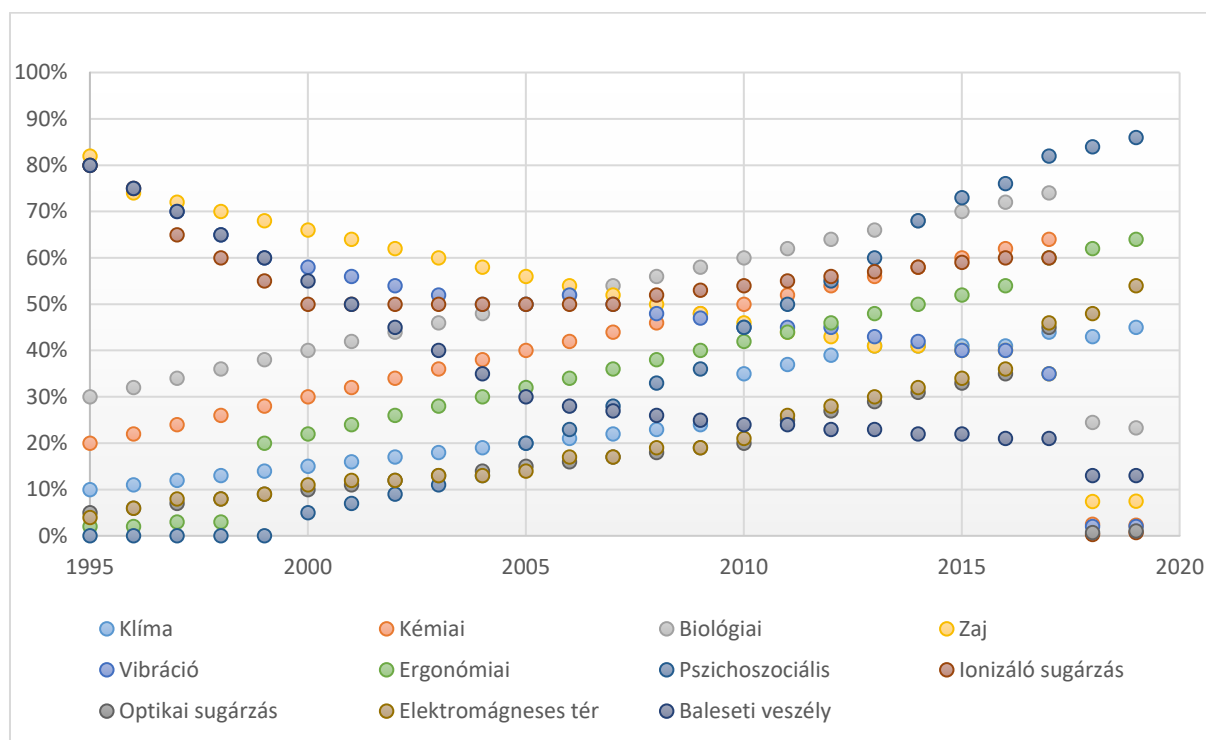
2.2. Kóroki tényezőkből eredő munkahelyi megterhelés

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok egyik legfontosabb munkaegészségügyi szaktevékenysége a munkahelyen jelenlévő megterhelések, kóroki tényezők azonosítása (kvalitatív/kvantitatív kockázatbecslés). Ennek eredményeként kerülhetnek elemzésre a munkahelyi kockázatok és azok alakulása.

A munkahelyen jelenlévő egészségkárosító kockázatok trendje az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakult. Míg korábban a vezető helyen a zaj és a baleseti veszély állt, most előtérbe kerültek a pszichoszociális, és az ergonómiai kóroki tényezők.

7. sz. ábra

A munkahelyi megterhelés struktúrájának változása

2.2.1. Fizikai kóroki tényezők hatásának kitett (exponált) dolgozók összes száma

2019-ben 409.519 (2018-ban 338.271) fő dolgozott fizikai kóroki tényezők hatásában.

	2019	2018	%
• zaj	273.820	242.395	+12,3
• helyileg (kéz-kar) ható vibráció	31.872	31.160	+2,2
• egésztest vibráció	39.559	27.601	+30,1
• túlnyomás alatt végzett munka	124	529	-77,6
• ionizáló sugárzás	25.416	11.791	+54,7
• nem ionizáló sugárzás	38.728	24.795	+36,0

2.2.2. Kémiai kóroki tényezők

2019-ben a kémiai kóroki tényezőknek kitett munkavállalók száma kissé emelkedett az előző évihez viszonyítva, 85.703 fő (2018-ban 84.122 fő).

A munkakörnyezetben előforduló különböző vegyi anyagokat és az általuk exponált dolgozók számát a **III. táblázat** mutatja be.

III. táblázat

Kémiai kóroki tényezők és az általuk exponált munkavállalók száma

Vegyi anyagok megnevezése	Exponáltak száma
Arzén és vegyületei	651
Benzol	11 139
Benzol nitrovegyületei (nitrobenzol egyéb nitrovegyületek, pl. nitroklórbenzol, nitroanilin, acetanilid)	1 045
Benzol aminovegyületei (anilin, egyéb aminovegyületek, pl. dimetilanilin)	496
Digitális glikozidok	32
Dimetilformamid	1 340
Dioxan dietilén dioxid	214
Etilbenzol	3 986
Etilén-oxid	465
Fenol	1 925
N-hexán	3 384
Higany, szervesetlen higany és vegyületei	729
Halothan	475
Izocianát	3 042
Kadmium és vegyületei	907
Kobalt	1 276
Krómvegyületek	3 871
Mangán	515
Metil-bromid	112
Metil-klorid	460
Nátrium-alumínium-fluorid (kriolit)	295

Nikkel	3 665
Nitrogénoxidul (dinitrogén-oxid)	1 876
Növényvédő szerek (valamennyi I. és II. forgalmi kategóriába sorolt szer)	3 598
Ólom és vegyületei	3 723
Szelén	191
Rákkeltő vegyi anyagok (külön jogszabályban meghatározott rákkeltő anyagok, amelyek e listán nem szerepelnek)	6 928
Szén-diszulfid (szénkéneg)	88
Szén-monoxid	1 416
Szén-tetraklorid (tetraklórmétán)	99
Sztirol	3 233
Tetraklóretán	17
Toluol	10 410
Triklór-etilén (triklóretén)	405
Trinitrotoluol (trotyl)	16
Tüdőfibrózist okozó porok	3 871
Vanádium	23
Vinil-klorid	309
Xilol	9 126

2.2.3. Biológiai kóroki tényezők

Biológiai kóroki tényezők az alábbi munkafolyamatoknál vannak jelen:

- élelmiszer-előállító létesítményekben végzett munkák,
- mezőgazdasági munkák,
- olyan munkatevékenységek, amelyek állatokkal, állatok tetemeivel, illetve állati eredetű termékekkel való érintkezéssel járnak (pl. állati fehérje feldolgozás),
- az egészségügyi és szociális ellátásban végzett munkák, beleértve az elkülönítő, valamint a kórbonctani részlegeket,
- a klinikai, állatorvosi diagnosztikai laboratóriumokban végzett munkák,
- a hulladékmegsemmisítő, -ártalmatlanító létesítményekben végzett munkák,
- a szennyvíztisztító berendezésekben, járható szelvényű szennyvízelvezető művekben végzett munkák,

A jelentés évében a biológiai kóroki tényezőkkel potenciálisan exponált munkavállalók száma 841.965 főre nőtt az előző évihez képest (2018-ban 803.033 fő, ez 9%-os emelkedés).

A biológiai kockázatok 53%-áért vírusok, 40%-áért baktériumok, 4,6%-áért gombák és 2,4%-áért paraziták voltak a felelősök.

**Munkakörnyezetben lévő fontosabb biológiai kóroki tényezőknek kitett munkavállalók száma
2019.**

	Biológiai kóroki tényezők	Exponáltak száma
Baktériumok	Mycobacterium tuberculosis	36 401
	Staphylococcus aureus	24 292
	Escherichia coli a nem kórokozó törzsek kivételével	23 323
	Salmonella enteritidis	22 476
	Streptococcus pyogenes	22 069
	Salmonella typhi	19 395
	Streptococcus pneumoniae	18 389
	Haemophilus influenzae	15 015
	Clostridium tetani	11 301
	Borrelia burgdorferi	10 797
	Campylobacter jejuni	9 535
	Legionella pneumophila	7 901
Vírusok	Influenza vírusok A B és C típus	100 692
	Hepatitis B vírus	86 648
	Hepatitis C vírus	55 032
	Hepatitis A vírus humán enterovírus 72 típus	34 582
	Humán immunelégteség vírus	22 951
	Középeurópai kullancs hordozta encephalitis vírus	17 598
	Caliciviridae	13 856
	Adenoviridae	10 578
	Kanyaróvírus	10 226
	Rhinovírusok	9 151
	Humán rotavírusok	8 115
	EpsteinBarr vírus	7 091
Paraziták	Giardia lamblia Giardia intestinalis	3 649
	Ascaris lumbricoides	3 615
	Trichinella spiralis	3 035

	Taenia saginata	1 590
	Taenia solium	1 529
	Cryptosporidium spp	1 403
	Cryptosporidium parvum	1 296
	Entamoeba histolytica	933
	Echinococcus granulosus	488
	Toxoplasma gondii	411
Gombák	Candida albicans	10 454
	Aspergillus fumigatus	3 764
	Epidermophyton floccosum	3 437
	Trichophyton spp	2 596
	Candida tropicalis	1 937
	Trichophyton rubrum	1 699
	Cryptococcus neoformans var neofonnans Filobasidiella neofonnans var neofonnans	946
	Cryptococcus neoformans var gattii Filobasidiella bacillispora	929
	Microsporum spp	279
	Penicillium marneffeii	201

A különböző csoportokba tartozó biológiai tényezők együttes expozíciójával járó tevékenységeknél a kockázatot minden jelen lévő biológiai tényezőre meg kell becsülni. Ebben a foglalkozás-egészségügyi orvosnak aktívan részt kell vennie.

A kockázatbecslést évente, továbbá minden olyan esetben meg kell ismételni, amikor a körülmények megváltozása a munkavállaló biológiai tényezőkkel történő expozícióját befolyásolhatja. A kockázatbecslés alapján intézkedési tervet kell készíteni. Az elmúlt évben a biológiai kóroki tényezők közül a morbilli tömeges megjelenése okozott külön feladatokat az egészségügyben.

Védőoltások

Egyes biológiai kóroki tényezők egészségkárosító hatásának megelőzésére hatékony primer prevenció eszköz a munkakörhöz kötött védőoltások rendszere, amelyeket a munkáltató a foglalkoztatás feltételeként, térítésmentesen biztosít a munkavállalók részére.

Védőoltással megelőzhető foglalkozási megbetegedések: kullancs encefalitisz, hepatitisz B, veszettség, diftéria, tetanusz, hastífusz. Javasolt az egészségügyben és az ok-

tatásban az influenzajárványok megelőzésére az influenza elleni védőoltás beadása is.

Az alapszolgálatok összesen 86.540 munkavállalónak adtak be védőoltást 2019-ben (2018-ban 95.653).

A beadott védőoltások alakulását a **V. táblázat** mutatja be.

V. táblázat

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok által beadott védőoltások száma

Védőoltások	
Munkakörökhöz kapcsolódó védőoltásra kötelezettek száma összesen (fő)	116.918
Munkakörökhöz kapcsolódó védőoltásban részesültek száma összesen (fő)	86.540
Hastifusz*	10.360
Kullancs encephalitis*	16.090
Hepatitis B*	15.150
Hepatitis A*	7.218
Veszettség*	246
Diftéria*	477
Tetanusz*	4.367
Meningitisz*	441
Influenza*	32.191
Egyéb, nem a munkakörökhöz kapcsolódó védőoltásban részesítettek száma	16.034

* A különböző betegségek adatai tartalmazzák az oltási séma szerinti többszöri megjelenést.

2.2.4. Fokozott pszichés terhelésnek kitett munkavállalók

Fokozott pszichés terhelésnek kitett munkavállalók száma: 1.093.735 fő (2018-ban 983.061 fő), amely 9,4%-os emelkedést jelent.

Míg a stresszorok által okozott szervi elváltozás rövid távon „kedvező” hatású (eustressz), addig a hosszútávon fennmaradó feszültség (distressz) csökkenti a dolgozó teljesítőképességét, mentális panaszok (depresszió, szorongás, pánikbetegség, kiégés) és szomatikus elváltozások (szív-érrendszeri problémák, gyakori nyak-, hát- és derék-fájdalom) alakulhatnak ki.

2.2.5. Pszichoszociális kóroki tényezőknek kitett munkavállalók

Pszichoszociális kóroki tényezők által érintettek száma jelentősen nőtt: 332.617 fő (2018-ban 262.397 fő), ez 22%-os emelkedést eredményezett.

Alapvetően e csoportba sorolandók a munkahelyi konfliktusok érintettjei, a családtól országon belül vagy kívül tartósan munkát végzők, a hajléktalan-, a külföldről áttelepült munkavállalók, illetve az állami gondozásból kikerültek.

A munkáltatónak külön pszichoszociális kockázatbecslést kell végezni, amelyhez intézkedési terv is készül. Ez tartalmazza mindazokat az intézkedéseket – különös tekintettel a pszichoszociális kockázatok hatásainak, következményeinek az oktatására –, amelyekkel az említett kóroki tényezők okozta foglalkozási megbetegedések megelőzhetők.

2.2.6. Járványügyi érdekből kiemelt munkakörökben dolgozók számának alakulása

Járványügyi szempontból kiemelt jelentőségűnek tekinthető az egészségügyi intézményekben az újszülöttek, koraszülöttek, csecsemő- és gyermekbetegség ellátásával kapcsolatos valamennyi munkakör; közfogyasztásra szánt élelmiszer (beleértve az étel, ital) előállításával, valamint forgalmazásával foglalkozók (kivéve a csomagolt élelmiszerek és a nyers zöldség-gyümölcsfélék szállítását, tárolását), továbbá ilyen munkahelyeken tisztítást, takarítást végző személyek; állattartó gazdaságban, egyéni gazdálkodónál a tej fejését, kezelését és feldolgozását végző személyek; ivóvízzel dolgozók; gyógyszerértári dolgozók; gyógynövényekkel foglalkozók).

Járványügyi érdekből kiemelt munkakörökben dolgozók száma 397.618 fő volt (2018-ban 388.686 fő ő), amely 4 %-os emelkedést mutat.

2.2.7. Baleseti veszéllyel járó kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók

Foglalkozás-egészségügyi szempontból fokozott baleseti veszéllyel járó munkakörök az alábbiak:

- magasban végzett munka (építőipar elsősorban);
- földalatti bányászati, kőolaj- és földgázbányászati mélyfúrás munkakörök;
- tűz- és robbanásveszéllyel járó munkakörök;
- villamosüzemi munkakörök:
 - magas feszültség alatti munkavégzéssel járó munkakörök;
 - egyéb feszültség alatt végzett tevékenységek;

- fegyveres biztonsági őrség, személy- és vagyonvédelmi tevékenység;
- egyéb baleseti veszéllyel járó munkakörök.

2019-ben a baleseti veszéllyel járó tényezők hatásának kitett munkavállalók száma 455.907 fő (2018-ban 414.925 fő volt), amely 9%-os növekedést jelent.

Munkavédelmi szempontból munkabalesetnek tekintjük az emberi szervezetet ért olyan egyszeri külső hatást, amely a sérült akaratától függetlenül, hirtelen vagy aránylag rövid idő alatt következik be, és sérülést, mérgezést vagy más (testi, lelki) egészségkárosodást, illetőleg halált okoz.

Általános tapasztalat, hogy a munkabalesetek kivizsgálásába csak ritkán vonják be a foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat orvosát. (Bevonásukra csak a súlyos munkabalesetek esetén van jogszabályi kötelezettség.) Így a munkavédelem által regisztrált munkabalesetek száma jelentősen eltér a foglalkozás-egészségügy által regisztrált esetek számától.

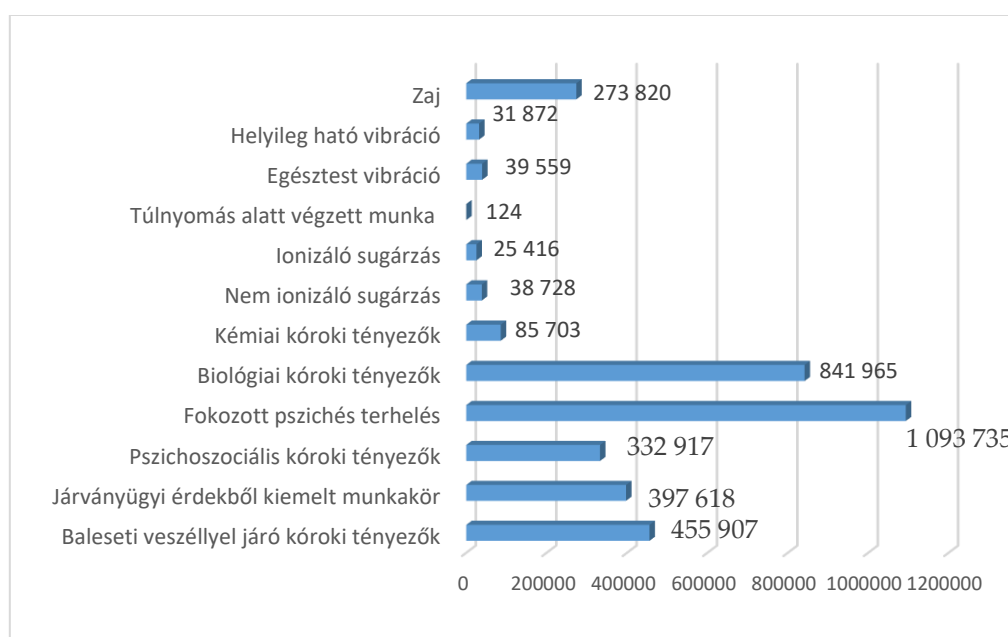
2019-ben az összes regisztrált munkabaleset száma 24.055, amely közel azonos az előző évivel (2018-ban 23.738 volt).

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok által regisztrált, munkavégzésből és munkakörnyezetből származó kockázatok sorrendjében vezető helyen a fokozott pszichés terhelés, valamint a biológiai kóroki tényezők állnak.

A kóroki tényezőkkel exponált munkavállalók számát a **8. sz. ábra** szemlélteti.

8. sz. ábra

Munkahelyi kóroki tényezők 2019

3. A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat munkahigiénés tevékenysége, foglalkozási rehabilitáció

A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat munkahigiénés tevékenységének célja a munkakörnyezetből származó egészségkárosító veszélyek és kockázatok előrelátása, felismerése, értékelése és kezelése, amely munkaegészségügyi szaktevékenységnek minősül. További cél a munkakörnyezeti kóroki tényezők okozta és a munkavégzésből származó megterhelés, illetőleg igénybevétel vizsgálata és befolyásolása.

Ennek során a foglalkozás-egészségügyi szolgálat a munkakörülmények és a munkavégzés egészségkárosító hatásait vizsgálja, amelyet írásban dokumentál. Külön jogszabályban meghatározottak szerint az egyéni védőeszközökkel kapcsolatos tanácsot ad, a munkahelyek kémiai biztonságát érintő feladatokat elvégzi.

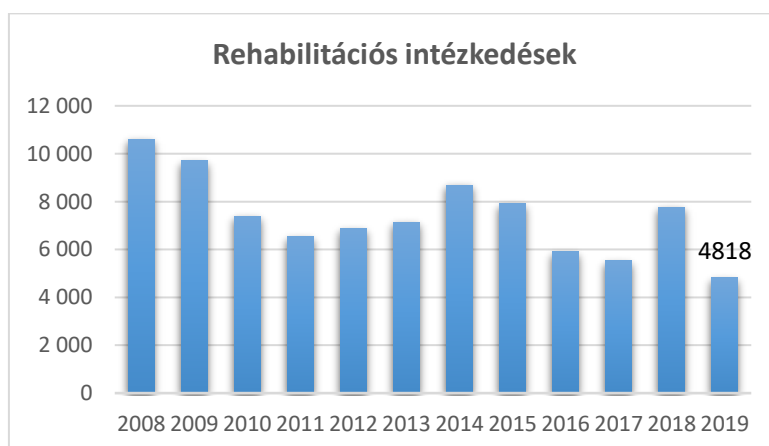
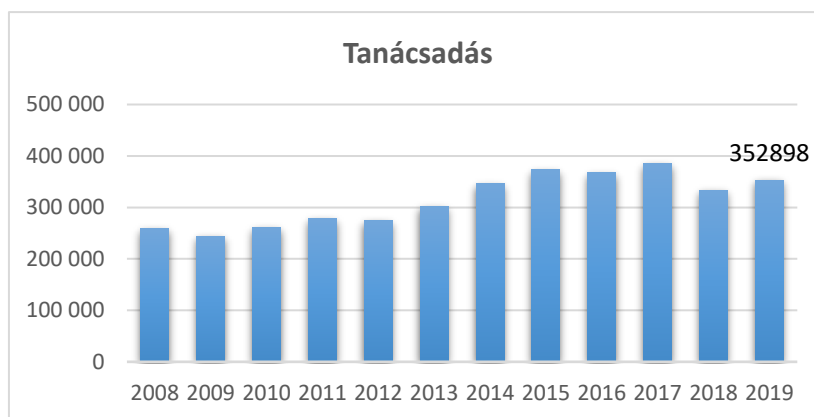
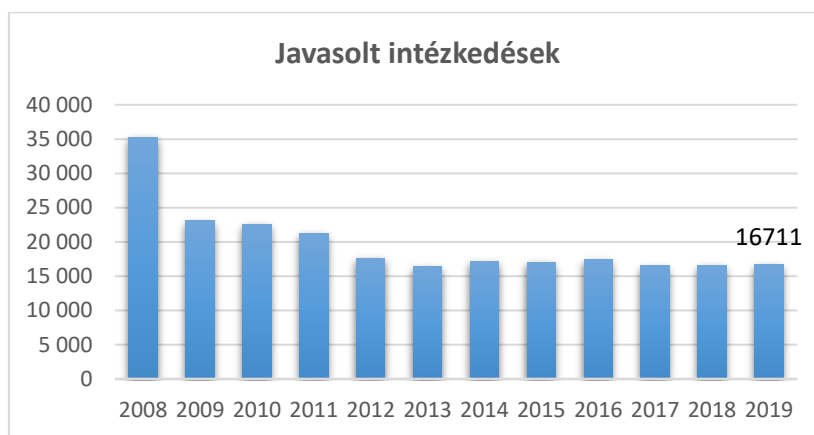
A munkahigiéne szempontjából kiemelkedően lényeges feladata a szolgálatnak, hogy a munkavállalók munkakörülményeivel kapcsolatos, egészséget, biztonságot érintő kérdésekkel összefüggően felvilágosítást adjon.

Egyedi feladata a foglalkozás-egészségügyi szolgálatnak, hogy a megváltozott munkaképességű munkavállalók alkalmassági vizsgálatát követően a munkavállaló egészségi állapotának megfelelően adaptálják a munkavégzést illetve a munkakörnyezetet. Ez természetesen a munkáltató közreműködésével valósítható meg.

9. sz. ábra

Munkahigiénés tevékenységek

2019-ben az alapszolgálatok 426.119 esetben végeztek munkahigiénés tevékenységet, amely létszám közel hasonló az előző évihez (2018-ban 457.664).

A feladatok közül 82,8% a munkahigiénés tanácsadás, szám szerint 352.898 (2018-ban 382.909), amely 8 % csökkenést mutat.

4. Munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálat

A szervezett munkavégzés keretében foglalkoztatott munkavállaló csak olyan munkára és akkor alkalmazható, ha annak ellátásához megfelelő élettani adottságokkal rendelkezik, egészsége és testi épsége várhatóan nem károsodik a munkavégzés során, tevékenysége sem mások számára, sem utódaira nem jelent veszélyt.

A munkavállalóknak a munkára – külön jogszabályokban meghatározottak szerint – alkalmasnak kell bizonyulnia.

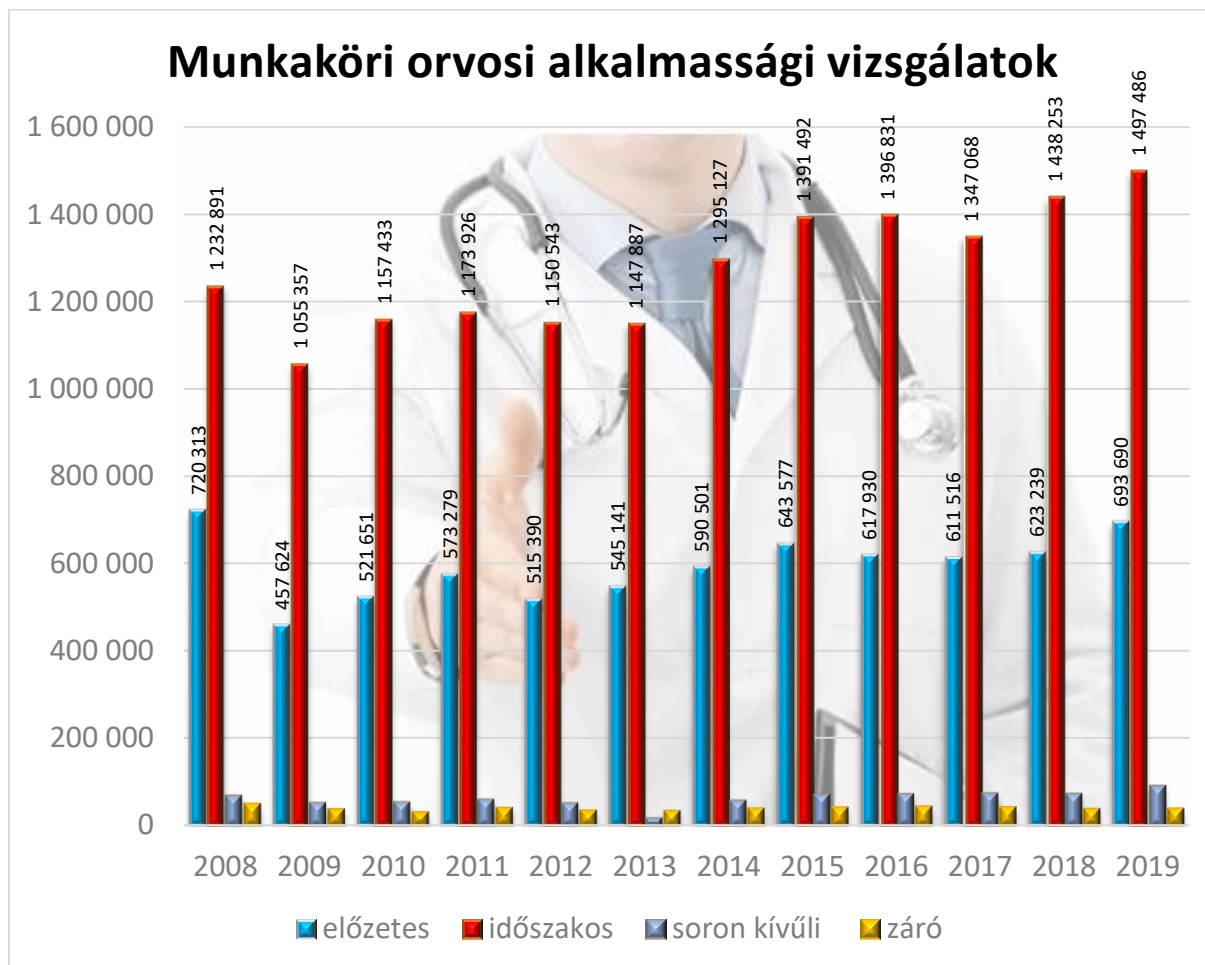
A munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatokat a foglalkozás-egészségügyi orvos végzi, tevékenységének egyik legfontosabb primer prevenciós eleme.

2019-ben a legtöbb vizsgálatra az időszakos munkaköri alkalmassági vizsgálatok keretében került sor, 1.497.484 esetben (2018-ban 1.438.253 volt, ez 4%-os emelkedést jelent), amely lehetővé teszi a foglalkozási megbetegedés korai szakaszban történő felismerését.

A munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatok lehetnek:

- előzetes (munkába lépés előtt),
- időszakos (a vizsgálatok munkahelyi kockázattól függő gyakorisággal),
- soron kívüli (pl. eszméletvesztéssel járó megbetegedés, 30 napot meghaladó keresőképtelenség, foglalkozási megbetegedés kapcsán),
- záró (pl. rákkeltő hatású anyagok tízéves, benzol, illetve ionizáló sugárzás négyéves expozícióját követően a tevékenység, illetve a munkaviszony megszűnésekor).

2019-ben összesen 2.335.473 vizsgálat történt, 2018-ban 2.326.237 eset volt, amely közel 1,4%-os emelkedést jelent.

Az összes vizsgálat 64,1%-a időszakos alkalmassági vizsgálat volt.

Nem alkalmas minősítést kapott az előzetes munkaköri alkalmassági vizsgálat során 7.285 fő, az időszakos munkaköri alkalmassági vizsgálat során 6.486 fő, soron kívüli munkaköri alkalmassági vizsgálat során 3.317 fő.

Ideiglenesen nem alkalmas minősítést kapott előzetes alkalmassági vizsgálat keretében 4.252 fő, időszakos alkalmassági vizsgálat során 6.486 fő, soron kívüli alkalmassági vizsgálat során 4.135 fő.

A munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatok mellett a foglalkozás-egészségügyi szolgálat egyéb alkalmassági vizsgálatot is végez, amely 2019-ben 68.752 (2018-ban 79.922) esetben történt meg, amely 14%-os csökkenést mutat.

Egyéb alkalmassági vizsgálatok száma és megoszlása

Vizsgálatok típusa	Vizsgálatok száma
Külföldi munkavállalás	5.301
alkalmas	5.259
nem alkalmas	42
Gépjármű vezetői alkalmasság	47.396
alkalmas	46.883
nem alkalmas	513
Lőfegyverviselés alkalmassága	8.253
alkalmas	8.180
nem alkalmas	73
Egyéb	7.802

A többször módosított, a közúti járművezetők egészségi alkalmasságának megállapításáról szóló 13/1992. (VI. 26.) NM rendelet 2008-tól kizárólag a 2-es csoportú jogosítványhoz szükséges vizsgálatok elvégzését engedélyezi a foglalkozás-egészségügyi orvosnak.

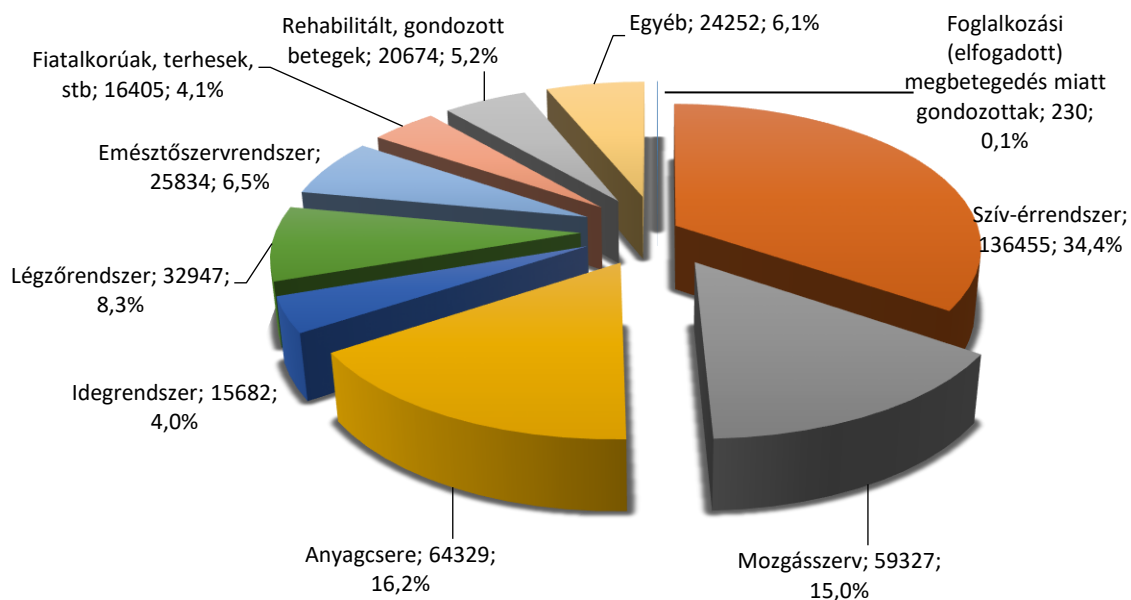
Az alapszolgálatok 47.396 gépjármű vezetési alkalmasság megítéléséhez szükséges vizsgálatot végeztek.

5. Foglalkozási megelőző gondozói tevékenység

Az alapszolgálatok feladatai közé tartozik a foglalkozási gondozói tevékenység (tercier prevenció) ellátása. 2019-ben a gondozási esetszám 394.840 volt (2018-ban 439.117), ez 11,1%-os csökkenést jelent.

A legtöbb gondozási eset szív-érrendszeri megbetegedés miatt történt, ezt követik az anyagcsere-, illetve mozgásszervi megbetegedések.

A gondozott csoportok százalékos megoszlása 2019.

6. Sürgős orvosi ellátás

A sürgős orvosi ellátás olyan beavatkozás, amelyet a foglalkozás-egészségügyi orvos vagy ápoló a végleges ellátás megkezdése előtt végez baleset vagy hirtelen egészségkárosodás közvetlen következményeinek elhárítása, egyben a további egészségi állapotromlás, újabb vagy másodlagos károsodások elhárítása, illetve csökkentése végett.

A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat minimumfeltételei között szerepel a sürgősségi táská biztosítása és használata.

2019-ben a sürgős esetek száma 37.989 volt (2018-ban 47.636 eset), ez közel 21,3 %-os csökkenést jelent. Az esetek elsősorban belgyógyászati jellegű rosszullétek voltak, 30.563 esetben, munkabalesetek miatti ellátás 7.426 esetben történt.

7. Egyéb ellátások

A foglalkozás-egészségügyi szolgálat egyéb tevékenységébe a betegellátás is beletartozik. Gyakran keresik meg a dolgozók az orvost különböző egészségi problémáikkal. Ellátás 2019-ben 270.662 esetben történt (2018-ban 229.768 eset), amely 17,8%-os emelkedést jelent.

8. Egészségmegőrző tevékenység

8.1. Népegészségügyi szűrővizsgálatok

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok rendszeresen végeznek - egyes betegségek korai szakaszában a betegség felderítése céljából - különböző típusú népegészségügyi szűrővizsgálatokat, elsősorban a rizikófaktorok szűrését (BMI, koleszterin, vércukor), a bőrgyógyászati (melanoma szűrés) és a szájüregi daganatok kiszűrésére alkalmas vizsgálatokat.

A szűrővizsgálati esetszám az elmúlt évben 351.366 volt (2018-ban 342.585), amely 2,5%-os emelkedést mutat.

8.2. Egészségmegőrzést szolgáló előadások

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok egészségmegőrző tevékenységük során felvilágosító, tájékoztató előadásokat tartanak, egészségfejlesztő programokat szerveznek.

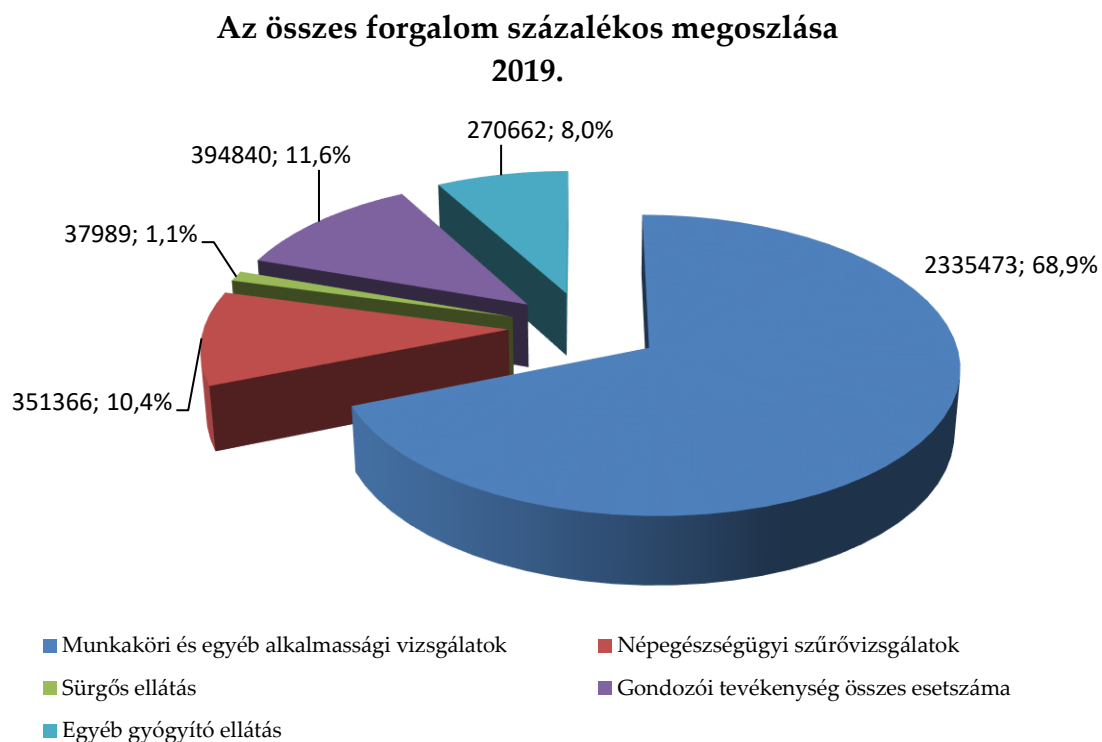
A szolgálatok 6.464 (2018-ban 6.779) egészségmegőrzéssel kapcsolatos előadást tartottak a munkahelyeken, amelyeken 110.039 munkavállaló vett részt 8.514 gazdasági egységben.

8.3. Egészségmegőrző programok

A foglalkozás-egészségügyi szolgálatok rendszeresen szerveznek egészségmegőrző programokat, amelyek száma 2019-ben 3.291 volt (2018-ban 3.792). Ezeken 100.260 munkavállaló vett részt.

9. Éves forgalmi adatok

A foglalkozás-egészségügyi alapszolgálatok éves összes forgalma nőtt 2019-ben 3.390.330 volt (2018-ban 3.385.043), amely közel azonos az előző évi forgalmi adatokhoz viszonyítva.

Kiemelendő, hogy az összes forgalom 68,9%-át a munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálatok adták, míg a népegészségügyi szűrővizsgálatok 10,4%-ot, a gondozási tevékenység 11,6 %-ot, az egyéb gyógyító ellátás 8 %-ot tettek ki.

II. FOGLALKOZÁS-EGÉSZSÉGÜGYI SZAKELLÁTÓ HELYEK

Az egészségügyi szolgáltatások nyújtásához szükséges szakmai minimumfeltételekről szóló 60/2003. (X. 20.) ESZCSM rendelet szerint a foglalkozás-egészségügy II. progresszivitási szintű feladatainak ellátását a foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek biztosítják. Feladataikat részben a hivatkozott rendelet, másrészt a foglalkozás-egészségügyi szolgáltatásról szóló 27/1995. (VII. 25.) NM rendelet 5.§-a írja elő

A foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek II. fokon végzik a munkaköri, a szakmai alkalmassági vizsgálatokat, a foglalkozási megbetegedések gyanújával beutaltakkal kapcsolatos konzíliumot, az álláskeresők átképzéséhez szükséges szakmai alkalmassági, illetve a közfoglalkoztatáshoz szükséges munkaköri alkalmassági orvosi vizsgálatot, a megváltozott munkaképességű álláskeresőket, valamint az alkalmi munkavállalók foglalkoztathatóságával kapcsolatos szakvéleményezést a munkaügyi feladatkörükben eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalok számára, valamint az egészségügyi felvilágosítási, tanácsadási, egészségfejlesztési feladatokat.

A foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek (legutóbbi) jegyzékét az Egészségügyi Közlöny 2008. évi 1. számában tette közzé az egészségügyi miniszter. Ebben a közleményben 88 szakellátó hely szerepel. Jelenleg 173 szakellátó hely működik, amelyeknek elektronikusan levelet küldött a Nemzeti Népegészségügyi Központ Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Főosztálya, hogy számoljanak be az elmúlt évi tevékenységükről.

A megkeresésre 161 válasz érkezett, amelyben beszámoltak a 2019. évi munkájukról. A szakellátó helyek 6%-a nem küldött jelentést.

A foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek 2019. évi tevékenységi mutatóit a IX. számú táblázat tartalmazza.

Foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek vizsgálati esetszámai
2019

Szakellátó helyen végzett vizsgálatok	Esetek száma
Vállalkozó egészségügyi dolgozók egészségi alkalmassági vizsgálata I. fokon	9.357
Egészségügyi dolgozók munkaköri és/vagy egészségügyi tevékenység alkalmassági vizsgálata II. fokon	381
A munkaköri alkalmasság II. fokú elbírálása	675
Szakmai orvosi alkalmasság II. fokú elbírálása	1.129
Pályaválasztási tanácsadás	1.619
A kézilőfegyverek megszerzéséhez és tartásához egészségi alkalmasság II. fokú elbírálása	77
A közterület felügyelők egészségi, fizikai és pszichikai alkalmasságának II. fokú elbírálása	95
Közfoglalkoztatásban résztvevők foglalkoztathatósági szakvéleményhez végzett vizsgálata	14.645
Szabálysértési eljárásban alkalmazott foglalkoztathatósági szakvéleményhez végzett vizsgálatok	3.930
Munkaügyi Központok kérésére OKJ-s képzésre jelentkezők beiskolázás előtti vizsgálata	17.632
OKJ-s képzésre jelentkezők beiskolázás előtti vizsgálata saját kezdeményezésre	38.525
Főiskolára, egyetemre jelentkezők beiskolázás előtti vizsgálata	4.066
Foglalkozással összefüggő betegség gyanújával vizsgáltak száma	240
Bejelentett foglalkozási megbetegedések száma	27
Bejelentett fokozott expozíciós esetek száma	15
Tanácsadás - orvosoknak	4.369
- munkáltatóknak	2.669
- munkavállalóknak	11.869
Foglalkozás-egészségügyi konzultáció a foglalkozás-egészségügyi alapszolgálatok számára	1.151

Egyéni vállalkozóknál hivatásos gépjármű alkalmassági vizsgálatok száma	1.564
Külföldi munkavállaláshoz munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálat	1.721
Egyszerűsített foglalkoztatáshoz kapcsolódó alkalmassági vizsgálatok	1.387
Egyéb konzultációk	13.263

A foglalkozás-egészségügyi szakellátó helyek összforgalma 129.806 fő volt (2018-ban 138.489 fő). Forgalmukban 6,3%-os csökkenés látható. A forgalmat elsősorban a nagy számban induló OKJ szakképzésekhez előírt előzetes szakmai orvosi alkalmassági vizsgálatok teszik ki.

Előzetes szakmai orvosi alkalmassági vizsgálatot kell végezni a szakképzésre felvételizőknek, ahol a képesítés megszerzésének ez a feltétele. A hatályos rendeletek szerint ezeket a vizsgálatokat kizárólag a foglalkozás-egészségügyi szakellátó hely orvosa végezheti. Ez utóbbi megvalósulását rendszeresen ellenőrzik a kormányhivatalok hatósági szervei, tekintettel arra, hogy nagyon sok visszaélés van ezen a területen. Sok foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat az egész ország területére kiterjedően ajánlotta a szakmai alkalmassági vizsgálatok elvégzését, esetenként az iskolákban is.

Hepatitis C szűrővizsgálat az egészségügyi dolgozók körében

2019-ben a foglalkozás-egészségügy (alapszolgálat és szakellátó hely) jelentős feladatot kapott az egészségügyi dolgozók HCV szűrésében (szervezett és nem szervezett munkavégzés keretében dolgozók). A szervezett munkavégzésben dolgozóknál az adott egészségügyi intézmény foglalkozás-egészségügyi alapszolgálat orvosa soron kívüli munkaköri orvosi alkalmassági vizsgálat keretében, míg a nem szervezett munkavégzés formájában – egyéni egészségügyi vállalkozók, az egyéni cég, illetve a társas vállalkozás tagjaként – dolgozóknál az egészségügyi tevékenységre való soron kívüli alkalmassági vizsgálat formájában végezték el.

Az elvégzett vizsgálatokról az alapszolgálatok és a szakellátó helyek havi jelentéstételre kötelezettek. A vizsgálatok 2020. december 31-ig folytatódnak.

Összefoglalás

Foglalkozás-egészségügyi alapszolgáltatás biztosítása minden szervezett munkavégzésben alkalmazott dolgozó számára kötelező. A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény 58. §-a pontosan meghatározza, mely feladataihoz köteles a munkáltató igénybe venni a foglalkozás-egészségügyi szolgálat szakmai segítségét.

Ezen szakterület feladata a munkahelyeken egyedülként biztosítani a nemzetgazdaság értékteremtő erejének, a munkát végző embernek az egészséget nem veszélyeztető munkavégzését, beleértve a foglalkozási eredetű megbetegedések kialakulásának megelőzését, az esetleg kialakult foglalkozási eredetű egészségkárosodások korai felismerését és ellátását. Ennek érdekében vizsgálja és értékeli a munkahelyen fellelhető egészségi kockázatokat, javaslatot tesz azok megelőzésére. A szakterület célja tehát, hogy a munkavállaló egészségesen töltse munkás éveit, foglalkozási vagy foglalkozással összefüggő megbetegedése ne alakuljon ki, esetleges (nép)betegsége korai stádiumban kerüljön felfedezésre, lehetőleg egészségesen érje meg az öregségi nyugdíjkor. Magyarország társadalmi és gazdasági felzárkózása elképzelhetetlen rossz egészségi állapotú, beteg munkavállalókkal, a munkaerő jó egészségi állapota alapvetően befolyásolja a nemzet sorsát és a jövőre vonatkozó kilátásait.

Az örömteli, egészséges és biztonságos munkavégzés humántőkét jelent a munkáltatók számára, az egészséges munkavállaló jelentős gazdasági értéket biztosít és teremt a gazdasági fejlődés motorjaként. Ezen emberi erőforrás biztosításának záloga a foglalkozás-egészségügyi szolgálat.

Összességében megállapítható, hogy az alapellátáson és a szakellátáson belül a foglalkozás-egészségügy ellátja a számára dedikált feladatokat, sem létszám, sem infrastrukturális problémák nem nehezítik munkáját, azonban a hatékonyabb és teljes körű szolgáltatás biztosíthatóság érdekében véleményünk szerint működési és szabályozási környezetének mielőbbi felülvizsgálata, a szolgálat munkájának kiemelt támogatása indokolt.